

23 Rywalizacja cesarstwa z papiestwem

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

VII. Europa w okresie krucjat.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia duchowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papiestwa z cesarstwem o przewodnictwo w *christianitas*;
- 2) charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w X i XI wieku (reformy gregoriańskie).

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1054, 1059, 1075, 1077, 1084, 1122, 1123
- postacie: św. Benedykta z Nursji, Grzegorza VII, Henryka IV, Henryka V, Kaliksta II
- znaczenie sformułowania *pójsz do Canossy*

ROZUMIE

- pojęcia: symonia, nikolaizm, nepotyzm, papocezaryzm, reguła zakonna, dormitorium, refektarz, infirmeria, opactwo z Cluny, reforma kluniacka, wielka schizma wschodnia, Kościół wschodni (prawosławny), Kościół zachodni (rzymskokatolicki), reforma gregoriańska, cesaropapizm, antypapież, ekskomunika, konkordat w Wormacji
- znaczenie słów *ora et labora*
- przyczyny konfliktu między Henrykiem IV a Grzegorzem VII

POTRAFI

- wyjaśnić przyczynę sporu o inwestyturę
- przedstawić wewnętrzne problemy Kościoła
- określić zmiany w Kościele zainicjowane przez reformę kluniacką
- omówić przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej
- wymienić główne założenia reformy gregoriańskiej sformułowane w *Dictatus papae*
- wymienić postanowienia konkordatu w Wormacji

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Wyjaśniamy, że w średniowiecznej Europie walkę o dominację toczyły dwie instytucje – papieństwo i cesarstwo. Aby przypomnieć wiadomości z poprzednich tematów, pytamy uczniów:

► Jakie zadania otrzymywał cesarz w momencie koronacji?

Informujemy, że papieństwo i cesarstwo rywalizowały o wpływ w świecie chrześcijańskim. Konflikt między nimi rozgrywał się również na płaszczyźnie Kościół – państwo. Cesarstwo pod pretekstem chrystianizacji zajmowało nowe ziemie. Wyświetlamy film *Rywalizacja cesarstwa z papieństwem*. ►

Zadajemy pytania:

- Kto mianował biskupów i opatów? [Jeśli uczniowie tego nie pamiętają, mogą to sprawdzić w podrozdziale *Koronacja Karola na cesarza* (s. 210)].
- Na jakiej podstawie monarcha miał prawo mianowania biskupów i opatów? [Uczniowie mogą się odwołać do ilustracji (m1, s. 244)].
- Kto przyznawał duchownym majątki ziemskie? [Uczniowie mogą to sprawdzić w podrozdziale *Ottonowie* (s. 218) lub w infografice *Drabina feudalna* (s. 240)].

Wyjaśniamy, że początek wewnętrznego rozłamu w Kościele nastąpił w momencie podziału na Cesarstwo Zachodniorzymskie i Cesarstwo Wschodniorzymskie. Nawet kiedy upadło Cesarstwo Zachodniorzymskie, to Zachód i Wschód nadal rywalizowały o prymat w świecie chrześcijańskim. Gdy Karol Wielki, a potem Otton I uzyskali koronę cesarską, podejmowali misje chrystianizacyjne, propagując obrządek rzymskokatolicki. Władcy chrystianizowanych państw decydowali, w jakim obrządku chcą przyjąć chrzest i czyje zwierzchnictwo uznać – papieża czy patriarchy Konstantynopola.

Informujemy, że w związku z tym, iż ani papież Leon IX, ani patriarcha Michał nie chcieli ustąpić i dojść do porozumienia, w 1054 r. doszło do wielkiej schizmy wschodniej. Papież i patriarcha Konstantynopola ekskomunikowali się wzajemnie. Wyjaśniamy pojęcie *ekskomunika*.

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m6, s. 248) oraz wykonali polecenia 1 i 2 (s. 249), a w ramach pracy domowej dowiedzieli się, kiedy ekskomuniki zostały zniesione.

Wyjaśniamy, że w wyniku wielkiej schizmy wschodniej doszło do rozłamu w świecie chrześcijańskim, w efekcie którego usankcjonował się podział chrześcijan na rzymskich katolików i wyznawców prawosławia.

Tłumaczymy, że problemy dotyczące mianowania biskupów i przydzielania im majątków ziemskich zapoczątkowały spór o inwestyturę, czyli możliwość mianowania biskupów i opatów.

Informujemy, że już od IX w. zaczęły się pojawiać problemy wewnątrz Kościoła. Prosimy uczniów, by na podstawie podrozdziału *Kryzys w Kościele* (s. 245–246) wypisali w zeszycie te problemy. Po wykonaniu pracy omawiamy jej efekty. Szczególną uwagę zwracamy na symonię, nikolaizm, nepotyzm, dużą zależność Kościoła od osób świeckich oraz sposób wyboru papieża.

Wyjaśniamy, że zakonnicy żyli w klasztorach, które były samowystarczalne. To tam zapoczątkowano reformy w Kościele. Rozdajemy karty pracy *Rywalizacja cesarstwa z papieństwem*. ► Prosimy uczniów, aby na podstawie ilustracji przedstawiającej klasztor w Sankt Gallen (s. 246–247) wykonali zadanie 1.

Zadajemy pytanie:

- Co znaczą słowa *ora et labora*?

Tłumaczymy, że Kościół próbował wprowadzić zmiany. Poprawie sytuacji miały służyć dwie reformy – kluniacka i gregoriańska.

Dzielimy uczniów na dwie grupy i rozdajemy instrukcje oraz tabele do uzupełnienia. ►

Grupa I

Na podstawie podrozdziału *Reforma kluniacka* (s. 246) uzupełnijcie otrzymaną tabelę.

Grupa II

Na podstawie podrozdziału *Reforma gregoriańska* (s. 249) uzupełnijcie otrzymaną tabelę.

Po wykonaniu zadania grupy przedstawiają na forum klasy obie reformy. Następnie uczniowie z grupy I czytają fragment *Dictatus papae* (m7, s. 249) i na kartce wypisują uprawnienia papieża. Natomiast grupa II po przeczytaniu reguły św. Benedykta (m5, s. 247) na kartce wypisuje normy życia zakonnego. Po wykonaniu zadań grupy przedstawiają efekty pracy na forum klasy.

Informujemy, że notatka *Dictatus papae* zwiększyła napięcie w stosunkach cesarstwa z papiestwem. Król niemiecki Henryk IV nie chciał się zgodzić na rozszerzenie zakresu władzy papieża.

Prosimy uczniów, aby na podstawie podrozdziałów *Spór Henryka IV z Grzegorzem VII* (s. 250) oraz *Konkordat w Wormacji* (s. 251) wykonali zadanie 2 w kartach pracy. Po wykonaniu zadania omawiamy z uczniami przebieg konfliktu.

Zadajemy pytania:

- Dlaczego Henryk IV obawiał się ekskomuniki?
- Dlaczego Henryk IV wybrał antypapieża?

Następnie prosimy uczniów, aby przeczytali dwa teksty źródłowe (m8 i m9, s. 251) i odpowiedzieli na pytania:

- Jakie były ustalenia konkordatu w Wormacji dotyczące nadawania godności biskupich oraz inwestytury?
- Jakie były wzajemne zobowiązania cesarza i papieża?

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy uczniom pytanie:

- Czy konkordat w Wormacji to kompromis czy poddanie się dwóch stron?

Prosimy o uzasadnienie odpowiedzi.

METODY KONTROLI

Uczniowie w kartach pracy wykonują zadanie 3.

ALTERNATYWA

Uczniowie wykonują zadanie na stronie create.kahoot.it. ►

PRACA DOMOWA

Kto powinien wieść prym w świecie chrześcijańskim – cesarz czy papież? Uzasadnij odpowiedź.